

УДК 378.046-021.64:001.895(045)
DOI 10.32782/NPU-VOU.2024.4(95).05

Оксана КУЗНЕЦОВА

кандидат психологічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності
Комуніальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

ІННОВАЦІЙНИЙ ВИМІР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЇ, ФУНКЦІЇ, МЕХАНІЗМИ

У цій статті представлено результати аналізу окремих параметрів функціонування післядипломної педагогічної освіти в контексті завдань системного забезпечення послідовного і всебічного супроводу інноваційного процесу в масовій педагогічній практиці. На основі узагальнення досвіду діяльності закладу післядипломної педагогічної освіти визначено перспективність стратегічних пріоритетів освітньо-інноваційного спрямування науково-методичного супроводу, його поєднання з освітньою діяльністю з підвищення кваліфікації фахівців. З'ясовано, що здійснення науково-методичного супроводу інноваційних процесів у масовій педагогічній практиці передбачає врахування низки функцій післядипломної педагогічної освіти: ідейно-трансформаційну, фасилітаційно-розвивальну, стабілізаційну, новаторсько-творчу. На основі аналізу функцій виокремлено функціональні завдання та механізми реалізації інноваційного виміру післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, педагоги, післядипломна педагогічна освіта, освіта дорослих.

Oksana KUZNIETSOVA

INNOVATIVE DIMENSION OF POSTGRADUATE TEACHER EDUCATION: STRATEGIES, FUNCTIONS, MECHANISMS

This article presents the results of the analysis of certain parameters of the functioning of postgraduate pedagogical education in the context of the tasks of systematic provision of consistent and comprehensive support for the innovation process in mass pedagogical practice. Based on the generalization of the experience of the institution of postgraduate pedagogical education, the prospects of strategic priorities of the educational and innovative direction of scientific and methodological support, its combination with educational activities for the professional development of specialists are determined. It has been found that the implementation of scientific and methodological support for innovative processes in mass pedagogical practice involves taking into account a number of functions of postgraduate pedagogical education: ideological and transformational, facilitation and development, stabilization, innovative and creative. Based on the analysis of the functions, the functional tasks and mechanisms for implementing the innovative dimension of postgraduate pedagogical education are highlighted.

Key words: innovation, innovation process, innovation activity, teachers, postgraduate teacher education, education of adults.

Ознакою сучасного етапу розвитку цивілізації стали швидкі зміни, що пронизують усі сфери життєдіяльності суспільств. Ломка усталених гуманітарних парадигм, породження нових економічних моделей, трансформація інформаційних процесів, приріст наукових знань, розробка модерних технологій – ці всеохопні явища стали фактами повсякденної реальності, що потребують суттєвих змін у підготовці людини до життя. Отже, освіта, що функціонує задля передачі соціально значущого досвіду, має, з одного боку, абсорбувати результати високодинамічного розвитку різних сфер суспільного життя через постійне оновлення змісту та підходів, а з іншого – створювати передумови для успішної самореалізації людини, подальшого прогресивного духовно-інтелектуального й соціально-економічного зростання суспільства. Тож відчутною є потреба у розбудові системи підтримки інновацій в освіті, забезпечення послідовного і всебічного супроводу інноваційних процесів у масовій педагогічній практиці.

В Україні функціонує розгалужена система післядипломної педагогічної освіти, що традиційно виконує функції не тільки підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а й опрацювання успішного педагогічного досвіду, поширення результатів сучасних науково-педагогічних досліджень і науково обґрунтованих відомостей про ефективні освітні практики. Післядипломна педагогічна освіта є специфічною ланкою, де накопичуються науково-теоретичні, науково-методичні знання про різні аспекти професійної педагогічної діяльності й розвиток освітянської галузі. Система післядипломної педагогічної освіти роками забезпечує реалізацію державної освітньої політики та втілення освітніх реформ. Враховуючи системне охоплення освітньої сфери, інституційну тяглість, новітній досвід, що напрацьований у процесі впровадження нових Державних стандартів і втілення Концепції «Нова українська школа», післядипломну педагогічну освіту можна розглядати як ресурс для побудови

сучасної системи забезпечення розвитку інноваційних процесів у освіті.

Осмилення ролі післядипломної педагогічної освіти в контексті розбудови освітньо-інноваційного простору є предметом уваги багатьох українських науковців, цій проблематиці присвячували свої дослідження М. Войцехівський, Л. Даниленко, І. Жорова, М. Кириченко, В. Кузьменко, В. Купрієвич, П. Олешко, М. Романенко, Т. Сорочан, В. Стойкова, О. Чубарук та інші. Разом із тим подальшого вивчення потребує питання впливу післядипломної педагогічної освіти на інноваційні процеси на різних її етапах.

Мета статті – здійснити аналіз окремих параметрів функціонування післядипломної педагогічної освіти в контексті завдань системного забезпечення послідовного і всебічного супроводу інноваційного процесу в масовій педагогічній практиці.

У сучасному обігу використовується низка понять, що дають змогу проаналізувати процеси професійного розвитку фахівця, неперервного вдосконалення й оновлення способів професійної діяльності, підвищення рівня фахової майстерності впродовж життя. Найбільш поширеними є поняття «неперервна освіта», «освіта впродовж життя», «освіта дорослих», «післядипломна освіта».

Ідея неперервної освіти була відображена в низці документів щодо стратегічних напрямів розвитку особистості та суспільства в демократичних державах і стала панівною у науковому та загальнокультурному дискурсі із середини ХХ століття [1; 10]. У 1984 р. ЮНЕСКО запропоновано таке трактування: неперервна освіта означає всякого роду свідомі дії, які взаємно доповнюють одна одну і протікають як у рамках системи освіти, так і за її межами в різні періоди життя; ця діяльність орієнтована на придбання знань, розвиток усіх сторін і здібностей особи, включно з умінням вчитися і підготовкою до виконання різноманітних соціальних і професійних обов'язків, а також до участі в соціальному розвитку як у масштабі країни, так і в масштабі усього світу [3]. Поняття «не-

перервна освіта» відображає можливості успішної самореалізації людини впродовж життя й удосконалення вмінь та навичок, що необхідні для адаптації в умовах швидких змін і соціальних потрясінь.

Сутність неперервної освіти відображає також поняття «освіта впродовж життя», що здебільшого вказує на нову загальнокультурну парадигму переходу від поетапної ступеневі системи освіти до індивідуальної, провідними принципами якої є: нові базові вміння для всіх з метою забезпечення неперервного доступу до освіти, одержання й оновлення вмінь, необхідних в інформаційному суспільстві; збільшення інвестицій у людські ресурси; інноваційні методики викладання й учіння для системи неперервної освіти – «довжиною та шириною в життя»; нова система оцінювання набутої освіти з метою врахування й визнання результатів неформальної та інформальної освіти; розвиток наставництва та консультування з метою забезпечення вільного доступу до інформації про освітні можливості людини по всьому світу та ін. [7].

Вагомою складовою безперервної освіти є освіта дорослих. На думку Л. Лукьянкової, освіта дорослих створює синергетичний ефект позитивного впливу на суспільні зміни; сприяє підвищенню рівня соціального порозуміння, взаємодії та співпраці, знижує суспільну напруженість, конфліктогенність, уможливорює розвиток ділових навичок, підприємливості та інноваційності, позитивно впливає на ефективність праці, підвищуючи її продуктивність, спонукає до застосування нової техніки та розвитку інноваційних технологій [8].

Своєрідним сегментом освіти дорослих є післядипломна освіта, адже ця сфера пов'язана не тільки із задоволенням індивідуальних потреб особистості, а й з розвитком певної професії, нормативним забезпеченням, державним регулюванням. Післядипломна освіта спрямована на вдосконалення освіти і професійної підготовки особистості шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, вмінь і навичок або отримання іншої спе-

ціальності та професії на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду (за В. Буренко) [7].

Невід'ємною стороною педагогічної та науково-педагогічної діяльності є післядипломна педагогічна освіта. Здобуття педагогом неперервної освіти дає змогу вирішувати завдання поєднання фундаментальної освітньо-професійної підготовки педагога та набуття фахівцем знань, вмінь і навичок, що відповідають актуальному стану розвитку професії з урахуванням неминучих і швидкоплинних змін. На думку М. Кириченка, сучасна система післядипломної педагогічної освіти є могутнім чинником поглиблення професійного досвіду, взаємозбагачення фахівців новими перспективними знаннями, нескінченного творчого пошуку, забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння інформації до формування професійно значущих компетентностей, використання знань на ціннісних засадах. Вона забезпечує неперервність процесу розвитку педагогів на різних етапах професійної кар'єри (під час курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період), водночас цілковито використовуючи можливості всіх видів освіти дорослих [4]. Водночас післядипломна освіта є складною, відкритою, нелінійною системою, здатною до саморегуляції та саморозвитку за умови відповідного релевантного розвитку всіх її складових (умов, рівнів, інституцій і позаінституційних компонентів) [14].

На основі аналізу сучасної законодавчої бази Л. Мартинець вказує на такі функції неперервної освіти педагога: компенсаційна (можливість здобуття додаткової освіти), адаптаційна (пристосування педагогічних працівників до нововведень і змін в освітньому, соціально-економічному й виробничому середовищі), розвивальна (сприяння всебічному розвитку особистості в післядипломний період шляхом неперервного збагачення й оновлення знань, вмінь і навичок, творчого зростання педагога) [9].

Разом із тим узагальнення позицій різних дослідників післядипломної педагогіч-

ної освіти дає можливість зазначити яскраво виражений інноваційний вимір цієї системи та наявність відповідних функцій. Так, В. Купрієвич вказує на ресурс післядипломної педагогічної освіти у створенні інноваційно-розвивального середовища, у якому, спираючись на професійний досвід фахівців, можна ініціювати їхній професійний та особистісний розвиток, сприяти проектуванню слухачем власної стратегії ефективної професійної діяльності [6]. На думку М. Романенко, «післядипломна педагогічна освіта – це освіта дорослих, навчання та розвиток фахівців з приведення їхнього професійного рівня кваліфікації у відповідність до світових стандартів, вимог часу, особистісних та виробничих потреб, удосконалення їх наукового та загальнокультурного рівня, стимулювання та розвиток творчого і духовного потенціалу особистості» [12, с. 8]. В. Кузьменко акцентує увагу на ролі післядипломної педагогічної освіти в забезпеченні реалізації державної політики з інноваційного розвитку системи освіти через ознайомлення педагогічної спільноти з освітніми інноваціями, науковий супровід їх впровадження та залучення педагогічних працівників, керівників закладів освіти до активної участі в інноваційних процесах [5]. Отже, можна розглядати інноваційний вимір післядипломної освіти як в аспекті професійного розвитку педагогічних працівників і керівних кадрів системи освіти, підвищення їх кваліфікації відповідно до нових стандартів та актуальних вимог, так і в аспекті впливу післядипломної педагогічної освіти на розвиток галузі в процесі здійснення організованого науково-методичного супроводу інноваційного процесу.

Поняття «інноваційний процес» є міждисциплінарним. У найбільш широкому трактуванні воно розкриває феноменологію зародження нової ідеї, її перетворення в інновацію, упровадження нововведення в практику, його поширення та практичного використання. Шатіло О. систематизує багаточисленні визначення поняття «інноваційний процес» за такими орієнтирами: «інноваційний процес як новинка», «інно-

ваційний процес як спосіб», «інноваційний процес як система», «інноваційний процес як послідовність», «інноваційний процес як зміни», «інноваційний процес як стадії», «інноваційний процес як процес», «інноваційний процес як інноваційна діяльність», «інноваційний процес як перетворення», «інноваційний процес як мережа комунікаційних зв'язків» [16]. Отже, інноваційний процес є багатоаспектним явищем, що передбачає не тільки новизну, а й послідовність, поетапність, системність, вимірюваність ефекту.

У контексті вивчення закономірностей впровадження, поширення й укорінення нововведень однією з найбільш відомих є теорія дифузії інновацій Е. Роджерса. Під дифузією він розуміє процес, під час якого інновація з плином часу через певні канали поширюється серед членів соціальної системи. При цьому автор розглядає дифузю як особливий тип комунікації, у якому передаване повідомлення стосується нової ідеї. Коли нові ідеї винаходять, поширюють і приймають чи відкидають, відбувається соціальна зміна, тобто зміни у структурі та функціях соціальної системи. Аналіз дифузії Е. Роджерс пропонує здійснювати на основі вивчення чотирьох елементів: інновація, канали комунікації, час, соціальна система [11]. Фактично кожен із названих елементів визначає процесуальні та результативні показники впровадження інновацій. Їх урахування дає можливість прогнозувати хід і наслідки інноваційного процесу, скеровувати його перебіг, коригувати відповідно до бажаного результату.

Ключовим моментом дифузії є прийняття рішення щодо інновації. За Е. Роджерсом, це не одномоментний акт, а процес, який охоплює кілька етапів:

1. *Знання* настає тоді, коли індивід дізнається про існування інновації та формує певне уявлення про те, як вона діє.

2. *Переконання* має місце тоді, коли індивід сформував схвальне чи несхвальне ставлення до інновації.

3. *Рішення* настає тоді, коли індивід вчиняє дії, які приводять до прийняття або відхилення інновації.

4. *Проведення* настає тоді, коли індивід починає застосовувати інновацію.

5. *Підтвердження* має місце тоді, коли індивід шукає підкріплення вже прийнятого рішення щодо інновації, від якого він, однак, може відмовитися, якщо отримає суперечливі відгуки про інновацію [11].

Усі ці етапи є важливими для того, щоб інновація увійшла в реальну практику і її втілення привело до передбачених змін і перетворень. Якщо говорити про освіту, то ці зміни є завжди суспільно значущими та впливовими щодо розвитку особистості й соціальних систем. Саме тому супровід інноваційного процесу на всіх етапах є важливою складовою стратегії інноваційного розвитку освіти та трансформації гуманітарної сфери суспільного життя. Таким чином, логіка інноваційного процесу потребує уваги до здійснення науково-методичного супроводу впровадження освітніх змін.

Важливість науково-методичного супроводу для просування освітніх інновацій, координації їх впровадження на регіональному рівні неодноразово підкреслювалася дослідниками, серед них І. Ніколаеску, О. Папач, В. Сидоренко, О. Чернишов, Л. Чернікова та ін. Під науково-методичним супроводом розуміється педагогічна технологія, що полягає у створенні мережевого диференційованого акмеологічного освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія рівноправних партнерів на принципах людиноцентризму, гуманізму, фасилітативності, індивідуалізації, здійснюється неперервний професійний розвиток педагогічних працівників за індивідуальними освітніми траєкторіями [13].

Організація науково-методичного супроводу в умовах дифузії освітніх інновацій має передбачати цілеспрямоване моделювання процесу дифузії, ураховуючи його основні складові, чинники, вид процесу й закономірності перебігу. Фокус уваги в науково-методичному супроводі за логікою процесу дифузії інновацій має бути зосереджений на етапі прийняття рішення щодо освітньої інновації, що потребує від-

повідного змістового наповнення комунікації з педагогом, проведення роботи з навчання, розвитку, рефлексії, мотивації, ресурсної підтримки, супервізії, діагностики, моніторингу тощо [2]. Саме такі позиції дають змогу забезпечити реальний процес імплементації нововведення та сталий розвиток модерних практик в освіті. У цьому контексті потенціал післядипломної педагогічної освіти як інституціоналізованої системи освіти дорослих є надзвичайно високим.

Стратегія розвитку сучасної післядипломної педагогічної освіти в умовах диверсифікації однієї з її функцій – підвищення кваліфікації педагогічних працівників і керівників закладів освіти – передбачає формулювання перспективного бачення місця та ролі цієї системи в забезпеченні розвитку освіти. Як свідчить аналіз функціонування цієї сфери останнім часом, одним із найбільш потужних стратегічних орієнтирів, інституційно розбудованих у наявній системі післядипломної педагогічної освіти, традиційно вкоріненних у систему освіти і водночас затребуваних в умовах впровадження реформи, є освітньо-інноваційне спрямування науково-методичного супроводу.

Узагальнення багаторічного досвіду організації в системі післядипломної педагогічної освіти науково-методичного супроводу впровадження інновацій у масовій педагогічній практиці засвідчує потребу у здійсненні в процесі поширення нововведення системної та постійної підтримки педагогів, керівників, педагогічних колективів закладів освіти, регіональних освітянських спільнот, громад. Поєднання такої діяльності з організацією освітнього процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників і керівників закладів освіти створює унікальний освітньо-інноваційний простір на регіональному рівні та забезпечує виконання полівекторних завдань освіти дорослих у їх сукупності.

Реалізація зазначених стратегічних орієнтирів щодо здійснення науково-методичного супроводу інноваційних процесів у масовій педагогічній практиці

передбачає врахування низки функцій післядипломної педагогічної освіти, серед яких доцільно виокремити: *ідейно-трансформаційну* (реалізація державної політики у сфері інноваційного розвитку освіти), *фасилітаційно-розвивальну* (заохочення фахівців і підтримка процесів впровадження освітніх інновацій), *стабілізаційну* (науково-методичний супровід імплементації інновацій на етапі її асиміляції педагогічною практикою), *новаторсько-творчу* (забезпечення інфраструктури створення й апробації освітніх інновацій).

Реалізація вказаних функцій передбачає рішення функціональних завдань:

- відкрите сприйняття освітніх змін і професійно-прикладне опрацювання пріоритетів державної освітньої політики та результатів наукових розвідок у сфері інноваційного розвитку освіти;

- підтримка інноваційного процесу на різних його етапах, що охоплює супровід педагога в процесі впровадження інновацій в освітній практиці;

- генерація та апробація освітніх інновацій, широке інформування професійної педагогічної спільноти щодо створених нововведень;

- експертна оцінка ефективності функціонування інновацій та аналіз їх впливу на якість освіти, розвиток освітньої галузі та інших суміжних сфер;

- аналіз потреб педагогічної практики щодо створення освітніх інновацій;

- популяризація інноваційних продуктів та їх трансфер в освітню практику;

- створення науково-методичних матеріалів щодо забезпечення ефективного впровадження нововведень у практику відповідно до специфіки діяльності фахівців окремих категорій;

- розвиток каналів комунікації щодо поширення освітніх інновацій у масовій практиці;

- формування тренерських команд у реалізації державних і регіональних програм з розвитку освіти;

- здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників і керівників з-

кладів освіти відповідно до вимог нових державних стандартів;

- створення освітньо-інноваційного середовища, що сприяє розвитку й актуалізації інноваційності, інноваційної активності фахівців, готовності педагогів до прийняття інновацій та інноваційної педагогічної позиції;

- формування позитивного іміджу освіти як сфери інноваційного розвитку суспільства.

Це далеко не повний перелік функціональних завдань, що постають у системі післядипломної педагогічної освіти в реалізації стратегічного вектора освітньо-інноваційного спрямування науково-методичного супроводу, адже завдання забезпечення послідовного і всебічного супроводу інноваційного процесу в масовій практиці на етапі реформування освітньої галузі сьогодні має вирішуватися в умовах дії викликів постмодерної реальності в сукупності із захистом української державності, незалежності, ідентичності та самобутності, що потребує акумуляції творчо-професійних ресурсів для здійснення усталеної системної складної і тривалої діяльності у сфері інноваційного розвитку освіти.

Як механізми реалізації функцій післядипломної педагогічної освіти в контексті реалізації супроводу інноваційних процесів можна розглядати: інституціоналізацію, регіональне лідерство, довіру освітянської спільноти, професійну репутацію, спадкоємність у ціннісно-професійному постулюванні, екосистемну інноваційну інтеграцію, професійно-експертне спільнототворення, фасилітацію регіональних освітньо-наукових спільнот і професійно-громадських об'єднань, мережеву комунікацію, багатовекторне партнерство в системі «наука – освіта – влада – бізнес – громада – суспільство», винахідницько-творче та дослідницько-апробаційне проектування, адвокацію та експертно-аналітичне забезпечення, консультативну підтримку, наставницьку та підтримувальну супервізію, професійний і соціокультурний обміни, розбудову

освітньо-інноваційного середовища закладів освіти тощо.

Наведений огляд стратегій, функцій і механізмів, що в сукупності презентують інноваційний вимір післядипломної педагогічної освіти, відображає сформовану практику діяльності Одеської академії неперервної освіти. З 2017 року в Одеському регіоні саме цей заклад організовує діяльність із науково-методичного супроводу впровадження низки освітніх інновацій у межах впровадження Концепції «Нова українська школа» та реагування на виклики пандемії та війни: сучасні підходи до організації освітнього процесу (інтегрований, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, ігровий, травмаінформований і травмафокусований тощо), нові освітні технології (розвитку критичного мислення, кооперативного навчання, інтерактивного навчання, проєктного навчання, соціально-емоційного навчання, педагогічного партнерства тощо), нові технології педагогічної діагностики та формувальне оцінювання, актуальні стандарти організації психологічно та фізично комфортного, безпечного освітнього середовища, нові практики професійної підтримки педагога (супервізія, сертифікація, педагогічна інтернатура тощо), інклюзія в освіті, розвиток інклюзивно-ресурсних центрів, цифровізація, нові моделі забезпечення якості освіти в закладах тощо. Завдання діяльності Академії всі ці роки пов'язані з науково-методичним супроводом впровадження нового Державного стандарту початкової освіти, нового Державного стандарту базової середньої освіти, нового Базового компонента (Державного стандарту) дошкільної освіти, нових Професійних стандартів та інших нормативно-правових актів, що регулюють розвиток освіти в Україні. Не менш важливою є діяльність Академії як закладу післядипломної педагогічної освіти з підтримки освітніх інновацій і в контексті реформи децентралізації. Як партнер українсько-швейцарського проєкту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» Одеська академія неперервної освіти здійснює на-

уково-методичний супровід трансформації управлінських підходів до адміністрування сфери освіти в громадах. Освітньо-інноваційне спрямування діяльності відображено у Стратегії розвитку Одеської академії неперервної освіти на 2024–2028 роки, що забезпечує реалізацію місії закладу як поліфункціональної науково-методичної і освітньої установи, що сприяє сталому розвитку людського капіталу як стратегії стійкості, відновлення та зростання інтелектуального, інноваційного й соціокультурного потенціалу регіону у воєнний та післявоєнний період [15].

Висновки. Післядипломна педагогічна освіта є освітою дорослих, що дає змогу вирішувати завдання задоволення індивідуальних потреб фахівця в розвитку професійних компетентностей, що відповідають актуальному стану професії. Разом із тим ця сфера пов'язана з розвитком професії відповідно до потреб самої освітньої галузі, запиту суспільства та вимог державної політики. Інноваційний вимір післядипломної освіти реалізується в кількох напрямках, одним з яких є здійснення організованого науково-методичного супроводу інноваційного процесу на різних його етапах. У сучасних умовах освітньо-інноваційне спрямування науково-методичного супроводу, його поєднання з освітньою діяльністю з підвищення кваліфікації педагогів і керівників закладів освіти є перспективними стратегічними пріоритетами післядипломної педагогічної освіти. Реалізація зазначених стратегічних орієнтирів щодо здійснення науково-методичного супроводу інноваційних процесів у масовій педагогічній практиці передбачає врахування низки функцій післядипломної педагогічної освіти, серед яких доцільно виокремити: *ідейно-трансформаційну* (реалізація державної політики у сфері інноваційного розвитку освіти), *фасилітаційно-розвивальну* (заохочення фахівців і підтримка процесів впровадження освітніх інновацій), *стабілізаційну* (науково-методичний супровід імплементації інновації на етапі її асиміляції педагогічною практикою), *новаторсько-творчу* (забезпечення інфра-

структури створення й апробації освітніх інновацій).

Інституціоналізація інноваційного процесу є одним із чинників подальшого розповсюдження освітніх інновацій, їх дієвого використання в повсякденній діяльності педагогів, перетворення задуму реформи в реальність життя. Відповідні функції та механізми є дієвими векторами розвитку

післядипломної педагогічної освіти в контексті завдань системного забезпечення послідовного і всебічного супроводу інноваційного процесу в масовій педагогічній практиці на етапі реформування освітньої галузі в умовах дії викликів постмодерної реальності в сукупності із захистом української державності, незалежності, ідентичності та самобутності.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Джаман, Т. В.** (2019). Неперервна освіта як головний системоутворювальний фактор формування особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 66 (1). С. 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.32>.
2. **Задорожна, Л., Кузнецова, О., & Кравець, Н.** (2021). Науково-методичний супровід освітніх трансформацій у початковій школі: регіональний аспект. *Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія / за заг. ред. В. В. Ягоднікової, О. В. Кузнецової*. Умань: Видавець Сочінський М. М. С. 382–411.
3. **Калаур, С. М.** (2015). Педагогічна концепція організації неперервності освіти майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. № 36. С. 71–74.
4. **Кириченко, М.** (2016). Професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти у відкритому суспільстві. *Theory and methods of educational management: electronic journal*. № 2 (18). С. 6–7. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v18_16/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf.
5. **Кузьменко, В. В.** (2023). Післядипломна педагогічна освіта як середовище професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти: сучасний аспект. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. № 2. С. 135–140.
6. **Купрієвич, В. О.** (2016). Безперервне самовдосконалення керівників професійних навчальних закладів у системі післядипломної освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки» Херсонського державного університету*. Вип. LXIX. Т. 2. С. 73–76. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724360/>.
7. **Лук'янова, Л., & Анищенко, О.** (2014). Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. Київ, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М. 108 с.
8. **Лук'янова, Л.** (2020). Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі: монографія. Київ: ТОВ «Юрка Любченка». 340 с.
9. **Мартинець, Л. А.** (2018). Загальна характеристика освітнього законодавства щодо неперервності професійного розвитку вчителя. *Інноваційна педагогіка*. № 5. С. 157–160.
10. **Павлик, Н. П.** (2016). Зміст поняття неперервна освіта. Н. П. Муранова (ред.). *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад*. Київ: Видавництво Національного авіаційного університету. С. 180–182. URL: <http://idp.nau.edu.ua/conference.html>.
11. **Роджерс, Е.** (2009). Дифузія інновацій / пер. с англ. Василя Старка. Київ: Вид. дім «Кієво-Могилянська академія». 591 с.

12. **Романенко, М. І.** (2007). Методологія та зміст сучасної післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. № 1. С. 35–38.
13. **Сидоренко, В. В.** (2016). Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком*. № 7–8 (48). С. 22–29.
14. **Стойкова, В.** (2020). Базові стратегічні імперативи розвитку закладу післядипломної педагогічної освіти як саморозвивальної системи. *Вересень*. № 4 (87). С. 3–17.
15. Стратегія розвитку Одеської академії неперервної освіти на 2024–2028 роки (2023, 26 грудня). URL: https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/776072/sitepage_192/files/merged.pdf.
16. **Шатіло, О. В.** (2019). Наукові підходи до визначення поняття «інноваційний процес». *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. № 4. Т. 1. С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-30-35>.

REFERENCES

1. **Dzhaman, T.V.** (2019). Neperervna osvita yak holovnyi systemoutvoriuvalniy faktor formuvannia osobystosti [Continuing education as the main systemic factor of personality formation]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Formation of Creative Personality in Higher and Secondary Schools*, 66 (1), 161–165. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.32> [in Ukrainian].
2. **Zadorozhna, L., Kuznietsova, O., & Kravets, N.** (2021). Naukovo-metodychnyi suprovod osvity transformatsii u pochatkovii shkoli: rehionalnyi aspekt [Scientific and Methodological Support of Educational Transformations in Primary School: Regional Aspect]. *Pochatkova osvita u konteksti shkilnykh zmin: teoriia, metodyka, praktyka, dosvid – Primary education in the context of school changes: theory, methodology, practice, experience: monohrafiia / za zah.red. V.V. Iahodnikovoi, O.V. Kuznietsovoi* (pp. 382–411). Uman: vydavets Sochinskyi M.M. [in Ukrainian].
3. **Kalaur, S.M.** (2015). Pedahohichna kontsepsiia orhanizatsii neperervnosti osvity maibutnykh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Pedagogical concept of organizing the continuing education of future social workers]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia "Pedahohika, sotsialna robota" – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Pedagogy, Social Work"*, 36, 71–74 [in Ukrainian].
4. **Kyrychenko, M.** (2016). Profesiinyi rozvytok pedahohichnykh, naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv ta kerivnykh kadriv osvity u vidkrytomu suspilstvi [Professional development of pedagogical, research and teaching staff and management personnel of education in an open society]. *Theory and methods of educational management: electronic journal*, 2 (18), 6–7. Retrieved from: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v18_16/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf [in Ukrainian].
5. **Kuzmenko, V.V.** (2023). Pislidyplomna pedahohichna osvita yak seredovyshche profesiinoho rozvytku kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity: suchasnyi aspekt [Postgraduate Pedagogical Education as an Environment for Professional Development of Managers of General Secondary Education Institutions: A Modern Aspect]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriiia "Pedahohichni nauky" – Bulletin of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University. Series "Pedagogical Sciences"*, 2, 135–140 [in Ukrainian].
6. **Kuprievych, V.O.** (2016). Bezperervne samovdoskonalennia kerivnykiv profesiinykh navchalnykh zakladiv u systemi pislidyplomnoi osvity [Continuous self-improvement of

heads of vocational educational institutions in the system of postgraduate education]. *Zbirnyk naukovykh prats "Pedagogichni nauky" Khersonskoho derzhavnogo universytetu – Collection of scientific papers "Pedagogical Sciences" of Kherson State University*, LXIX, Vol. 2, 73–76. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/724360/> [in Ukrainian].

7. **Lukianova, L., & Anishchenko, O.** (2014). *Osvita doroslykh: korotkyi terminolohichnyi slovnyk* [Adult education: a short glossary of terms]. Kyiv: Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].

8. **Lukianova, L.** (2020). *Osvita doroslykh: suchasni stratehii i praktyky v Ukraini ta zarubizhzi* [Adult Education: Modern Strategies and Practices in Ukraine and Abroad]. Kyiv: TOV "Iurka Liubchenka" [in Ukrainian].

9. **Martynets, L.A.** (2018). Zahalna kharakterystyka osvitnoho zakonodavstva shchodo neperernosti profesiinoho rozvytku vchytelia [General characteristics of educational legislation on the continuity of teacher professional development]. *Innovatsiina pedagogika – Innovative pedagogy*, 5, 157–160 [in Ukrainian].

10. **Pavlyk, N.P.** (2016). Zmist poniattia neperervna osvita [The meaning of the concept of continuing education]. N.P. Muranova (Eds.). *Aktualni problemy v systemi osvity: zahalnoosvitnii navchalnyi zaklad – douniversytetska pidhotovka – vshchyi navchalnyi zaklad – Current issues in the education system: general education institution – pre-university training – higher education institution* (pp. 180–182). Kyiv: Vydavnytstvo Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Retrieved from: <http://idp.nau.edu.ua/conference.html> [in Ukrainian].

11. **Rodzhevs, E.** (2009). *Dyfuziia innovatsii [Diffusion of innovations]* / per. s anh. Vasylia Starika. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia" [in Ukrainian].

12. **Romanenko, M.I.** (2007). Metodolohiia ta zmist suchasnoi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Methodology and Content of Modern Postgraduate Pedagogical Education]. *Pislidyplomna osvita v Ukraini – Postgraduate education in Ukraine*, 1, 35–38 [in Ukrainian].

13. **Sydorenko, V.V.** (2016). Innovatsiini napriamy naukovo-metodychnoho suprovodu profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pislidyplomnoi osvity [Innovative directions of scientific and methodological support for the professional development of teachers in the system of postgraduate education]. *Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zavduiuchoho dytiachym sadkom – An informational collection for school principals and kindergarten managers*, 7–8 (48), 22–29 [in Ukrainian].

14. **Stoikova, V.** (2020). Bazovi stratehichni imperatyvy rozvytku zakladu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity yak samorozvyvalnoi systemy [Basic strategic imperatives for the development of postgraduate pedagogical education as a self-developing system]. *Veresen – September*, 4 (87), 3–17 [in Ukrainian].

15. *Stratehiia rozvytku Odeskoi akademii neperervnoi osvity na 2024–2028 roky* [Development Strategy of the Odesa Academy of Continuing Education for 2024–2028]. Retrieved from https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/776072/sitepage_192/files/merged.pdf [in Ukrainian].

16. **Shatilo, O.V.** (2019). Naukovi pidkhody do vyznachennia poniattia «innovatsiinyi protses» [Scientific approaches to defining the concept of «innovation process»]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 4 (1), 30–35. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-30-35> [in Ukrainian].